

Віктор Грабовський
(Дрогобич)

УСВІДОМЛЕНЕ ПОКЛИКАННЯ ПРОСВІТЯНИНА

Грабовський В. Сумління інтелігента. Дрогобич : Посвіт, 2018. 351 с.

Вчитуюсь у нотатки на берегах щойно виданої книги Володимира Грабовського «Сумління інтелігента». Як співіснують у цьому світі мистецтво, зокрема музичне і тоталітаризм? Як особистість має змогу вдосконалювати своє покликання напруженою метою й енергією творення? Таке непросте науково-фахове завдання поставив перед собою музикознавець із Дрогобича, унікальний дослідник естетики світової культури, автор книжки Володимир Грабовський.

Культурна громадськість країни добре знає його як голову Конгресу діючої української інтелігенції (КУІн) Дрогобиччини, очільника Дрогобицької організації НСКУ (Національної спілки композиторів України), а також члена ради міськрайонної організації «Просвіта», Всеукраїнського «Бойківського етнологічного товариства» тощо. Він розглянув значні характерні здобутки і втрати суспільно-мистецької панорами не тільки нашої країни.

Нариси, статті й есеї дослідника, що склали опатно видане «Сумління інтелігента», що тріумфально вийшло у місцевому видавництві «Посвіт», певною мірою з'ясовують згадані питання. Однак, яка віртуальна ця музика!

Чому йде мова про «тріумфальність»? Адже видати сьогодні в Україні кілька сотень примірників хрестоматії музикознавства, в якій есейно-нарисово подано тривалий розвиток світового музичного мистецтва в його часоплині, а також особливості взаємодії творчої особистості й суспільства зі слухним наголосом на суттєвій ролі мистця в утвердженні національної ідентичності – неабиякий громадський акт подвижництва (враховуємо ще й непростий матеріальний фактор). У блискучій передмові до вельми актуальної книги науковець ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАНУ Валентина Кузик авторитетно наголошує: «Радію, що мій колега, “сумлінний інтелігент” Володимир Грабовський зібрав та опрацював децицію своїх трудів і представив широкому загалу українців, не байдужих до наших духовних цінностей». Вельми благородна оцінка!

У чому ж конкретно вбачаємо феноменальне значення цього видання? Хоча б тому, що у своїх нарисах, есеях і статтях відомий далеко за межами України дрогобицький музикознавець виявив не лишень гострі проблеми, знані музикознавцю-істориком, культурологом і соціологом, але і світоглядні обшири, доступні хіба що достеменному філософу, який понад усе прагне збагнути суть складних явищ духовного і творчого начал у кожному з об'єктів саме наукового, фахового зацікавлення.

Достатньо охопити внутрішнім зором той мистецький спадок музичних шедеврів М. Лисенка, С. Людкевича, В. Барвінського та знакових композиторів зарубіжжя – Д. Кейджа, А. Нікодемівича, Б. Шеффера, К. Пендерецького, щоб уявити інтелектуально титанічні зусилля автора, який спромігся досягнути й перелити в доступну вдумливого читачеві форму світоглядно-симфонічні світи неймовірної космічної сили. В. Грабовському щастить досягнути їх і донести неофітам.

Від нетлінного творчого спадку італійського любомудра Умберто Еко до трагічного набутку Бруно Шульца та інших дрогибицьких мистців, яких автор особисто знав, – роки напруженої, сумлінної праці. Адже не заради простої цікавості йдеться про творчий подвиг Василя Барвінського чи музичну етнопедagogіку Богуслава Шеффера? Щось набагато незглибиміше змушує дослідника вивчати і тлумачити шляхи світочів, які поклали своє життя на вівтар високого музичного мистецтва.

Прикметні цілком новаторські дослідницькі есеї автора «Війна і музика», «Композитор і суспільство», «Тоталітаризм і національні проблеми музичної культури», або ж – «Філософські засади музикознавства та української музики першої третини ХХ сторіччя» тощо, в яких він висловлює також і вельми слушні спостереження стосовно «масової культури». Адже цей сегмент суспільствознавства сьогодні недостатньо досліджений.

Зокрема Володимир Грабовський доволі аргументовано зауважує: «Спільною рисою мистецтва в усіх тоталітарних державах були вимоги дотримувати доступності, простоти й дохідливості (для широких народних мас). У музиці – дотримання тональних устоїв, а також відсутність складнощів (дисонанси тощо), в образотворчому мистецтві – “реалістична фігуративність”, помпезність та в усьому – заборона новаторства й модерну». Як запевняє нас фахівець-музикознавець, «...переваги надавалися масовим жанрам, у першу чергу – пісням. І в Німеччині часів Гітлера, і в СРСР прийнято було хизуватися саме масовим розповсюдженням подібних жанрів, що мало свідчити про “розквіт культури”».

Безперечно, не все відбувалося так просто. Як зазначає автор: «Композитори... чинили певний опір мистецькими засобами: у Д. Шостаковича це були іронія та гротеск... (як і в С. Прокоф'єва). Але широка публіка, звісно, не могла зрозуміти цих “реальностей” у музиці, тому й піддавалася масовим формам тотальної ідеології». Саме так отой «соціалістичний реалізм» і перемагав у музичній культурі: слово ставало важливішим ніж музика, а зміст наочно переростав належну музичну форму.

Ховаючись за лаштунками псевдокультури, диктатори активно виступали із гаслами за культуру. Адже розуміли, що без належних моральних та естетичних засад суспільство відповідатиме своєму призначенню так само, як галантерейний манекен – людині. Але якщо завдяки релігії, зокрема її музичній культурі, європейські народи певною мірою протистояли інфекційним хворобам авторитаризму, то в колоніальній Україні обставини склалися, на жаль, зовсім інакше.

Автор вельми уважно й плідно досліджує внесок у світову музичну культуру композиторів, пов'язаних із Україною. Тим паче, що А. Нікодемівич, К. Пендерецький, Б. Шеффер – усесвітньо відомі. Тож їхній вагомий внесок у скарбницю музичної культури сучасної цивілізації В. Грабовський слушно розглядає в органічному зв'язку з історією рідного краю.

Щиросердо зреагувала на цю особливість нашого дослідника мистецтвознавець Валентина Кузик: «...я одразу побачила, що автор звідкись дізнався про сокровенну таємницю щодо 10 Заповідей. Насправді їх було 11. І остання 11-та: «НЕ БІЙСЯ! Дерзай і шукай істину!»

Отже, музикознавець-патріот Володимир Грабовський аж ніяк не з «полохливого десятка». Він, як справжній золотошукач – наполегливо і сумлінно й у часи тоталітаризму мужньо досліджував істинну суть мистецтва музики, як і української «національної ідеї». Тому у настільки солідній праці дещо прикро натрапляти на «русизми» на кшталт «знаходиться» чи навіть явно коректорські помилки. Так само й щодо звичних орфографічних огріхів у іншомовних текстах (переклади авторські) польською та словацькою мовами.

Проте це оригінальне видання – вагомий успіх не лише знаного автора у світі музики, а й доволі яскраве видавниче досягнення. Сподіваюся, що не тільки мудрі наші галичани, а й читачі з усієї України і надалі кооперуватимуть мистецькі, вельми приємні та гідні просвітницькі зусилля.